

Lise Öğrencilerinin Suçluluk ve Utanç Puanlarının Disiplin Cezası Alıp Almama ve Cinsiyetleri Açısından İncelenmesi

Zeynep KARATAŞ

Özet – Bu çalışmada, öğrencilerin suçluluk ve utanç puanlarında, disiplin cezası alıp almama ve cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığı ve disiplin cezası alan öğrencilerin görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya, Adana Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisindeki resmi ortaöğretim kurumlarından seçkiz seçilen 2 okuldaki 1500 öğrenci arasından 75 disiplin cezası almış ve 75 disiplin cezası almamış toplam 150 (60 kız ve 90 erkek) lise öğrencisi alınmıştır. Öğrencilerin suçluluk ve utanç durumlarını ölçmek için Şahin ve Şahin (1992) tarafından geliştirilen Suçluluk ve Utanç Ölçeği kullanılmıştır. Disiplin cezası alma ile ilgili daha açıklayıcı bilgi alabilmek için disiplin cezası almış 75 öğrenci arasından seçilen 15 öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler bağımsız gruplar “t testi” yöntemi ile çözümlenmiştir. Öğrencilerin suçluluk ve utanç puanlarında, disiplin cezası alıp almamaları açısından anlamlı farklılıklar bulunurken, suçluluk puanlarında cinsiyetleri açısından anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Utanç puanlarında ise cinsiyetleri açısından anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Elde edilen bulgular ve disiplin cezası alan öğrencilerin görüşleri tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Disiplin cezası, lise öğrencisi, suçluluk, utanç.

Abstract – An Investigation of High School Students’ Guilt and Shame Scores in terms of Gender and Whether They have had Discipline Punishment or not – In this study students’ views and whether there is a significant difference between the students’ guilt and shame scores in terms of gender and students’ having or not having discipline punishment have been examined. The study included totally 150 (60 girls, 90 boys) high school students selected from 1500 students educating at the two official high schools chosen randomly in the border of Adana Municipal. 75 of these students had had discipline punishment and 75 of them hadn’t. The guilt and shame scale developed by Şahin and Şahin (1992) was used to measure the students’ guilt and shame conditions. 15 students chosen from 75 students who had discipline punishment were interviewed by using the Semi-structured Interview Schedule to gain more information about having discipline punishment. Collected data were analyzed through independent simple t test. Significant differences were found in the students’ guilt and shame scores in terms of their having or not having discipline punishment and significant differences were also found in guilt scores in terms of gender. On the other hand there weren’t significant differences in shame scores in terms of gender. The findings and views of the students who had discipline punishment were discussed and some suggestions were made.

Key words: Discipline punishment, high school student, guilt, shame.

Uzman Psikolojik Danışman, Niğde Hacı Zekiye Arslan Lisesi, Mersin Üni. doktora öğrencisi.

Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, Aralık 2008, ss. 103-114.

Mersin University Journal of the Faculty of Education, Vol. 4, Issue 2, December 2008, pp. 103-114.

Giriş

Disiplin sözcüğünün pek çok anlamı vardır. Kimileri için disiplin, bir dizi davranış kurallarını ifade eder. Bazıları onu söz dinleme ile eş anlamlı sayarken, diğerleri için zamanla şekillendirilmiş ve düşünülerek eğitilmiş alışkanlıklar dizisi anlamına gelir (Makarenko, 1979). Disiplin, çocuğa istenilen davranış ve alışkanlıkları öğretmek, kendi kendini denetleme ya da iç denetim demek olan ahlak gelişimini sağlamaktır. Bu nedenle çocuğun gelişiminde önemli rol oynayan disiplinin üç temel amacı vardır. Bunlar; sevgi ve güven ilişkisini geliştirmek, benlik değerinin temelini atmak, başkalarını anlayarak ve onların kişiliklerine saygı göstererek model görevini gerçekleştirmek olarak sıralanabilir. Gerçek anlamda disiplin, çocuğun topluma uyumu üzerinde yoğunlaşmış davranış yönlendirmeyi amaçlasa da cezalandırma ile eş anlamlı değerlendirilerek, katıcılık ve kuralcılık gibi kavramları da çağırıştırır (Yavuzer, 1997). Okullarda disiplin önemli bir konudur ve okulların çocukların disiplinli olarak yetiştirilmesinde önemli bir rolü vardır. Disiplinli olma, bir durumu anlama, o durumda yapması gereken davranışa karar verme ve yetişkinlerin denetimi olmadan bu davranışı doğal bir biçimde uygulama yeteneğidir. Etkili disiplin, cezadan çok öğretimin işidir. Etkili ve güvenli disiplinin birçok yolu vardır. Fakat kolay olan ve çok sık tercih edilen yöntemlerden biri cezalandırmadır. Eğitimde ceza, öğrenmeye olumlu etkisi olmayan, sadece disiplini sağlamada kullanılan ve genelde son çare olarak kullanılan bir yöntemdir (Mahiroğlu ve Buluç, 2003). Disiplin kelimesinin kökeni *disciplinaire* kelimesinden gelmektedir ve çocuğun yeterlik, benlik kontrolü ve empati kazanabilmesini sağlayacak öğretim ve bakım anlamında kullanılmaktadır (Özmert, 2006).

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliği'ne (2007) göre disiplin öğrencilerin uymaları gereken bir dizi kuralları ifade eder. Bu kuralların, derslerde, törenlerde, toplantılarda, rehberlik çalışmalarında, sosyal, kültürel ve benzeri tüm eğitici faaliyetlerde davranış olarak öğrencilere kazandırılmasına özen gösterilir. Bu kurallara uyulmadığında öğrenci hakkında disiplin işlemi yapılır ve ceza verilebilir. Disiplin cezası; öğrencilerin kendilerinden beklenen davranışları göstermemeleri ve belirlenen kurallara uymamaları halinde verilen kınama, okuldan kısa süreli uzaklaştırma, okuldan tasdik name ile uzaklaştırma ve örgün eğitim dışına çıkarma cezalarından birisinin verilmesini ifade eder. Disiplin kurullarında görevli öğretmenler bu cezaların karşısındaki işlenen fiillere göre öğrencileri cezalandırırlar. Bunun sonucunda, bu cezalardan birisini alan öğrenci içe kapanıklık yaşayabileceği gibi öğrencinin okuldaki disiplin problemleri akademik başarısına da yansiyabilir. Bu yüzden, Luiselli ve ark. (2005) yaptıkları araştırmada, öğretim metotlarının geliştirilmesi, davranışsal beklentilerin formüle edilmesi, sınıf aktivitelerinin artırılması, olumlu performansların desteklenmesi ve kendi kendini değerlendirmenin üzerinde durmuşlar, sıkıntı ve problemlerin oluşmadan önüne geçmeyi amaçlamışlardır. Genel bir kural olarak okulda disiplin sıkılaştıkça gençlerin tepkisi de sertleşmektedir. Gençler öğretmenlerine karşı asi, karşılık veren ve kuralları çiğneyen bir tutum takındıkları gibi kendi aralarında da daha kavgacı ve geçimsiz olabilirler.

Saldırgan gençler, tepkilerini öğretmen ve yöneticilere gösteremezlerse, kendi içlerinde daha güçsüz olanlara yöneltebilirler. Aşırı baskı, nerede olursa olsun öğrencide kişilik gelişimini aksatır, işbirliği ve toplu çalışma yeteneğini köreltir ve yaratıcılığı engeller. Buna karşılık, disiplinin çok gevşek olduğu okullarda da kargaşa ve güvensizlik vardır (Yörükoğlu, 1988). Disiplin problemleri konusunda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Psunder (2005), yaptığı araştırmada özellikle öğrenci ve öğretmenlerin tedirgin edici ihlallerin sıklığı konusunda benzer düşündükleri ve uygunsuz tutumlar ve ders işlenişinin engellenmesini önleme üzerinde daha çok yoğunlaşmanın gerektiğini vurgulamıştır. Wooden (2004), lise öğretmenleri ile öğrenci ailelerinin, okulda yerinde ve etkili bir disiplinin öğrencilerin okul başarısı ve davranışları açısından olumlu olacağını belirtirken, çalışmasında dört öğretmenden üçünün şayet disiplin problemi olmazsa daha etkili öğretim yapabileceğini, on aileden dördünün de şayet öğretmenler kontrol için çok fazla uğraşmazlarsa, çocuklarının daha çok öğrenebileceklerine inandıklarını vurgulamışlardır.

Disiplin ve cezalandırma benzer şekilde algılanmaktadır. Oysaki disiplin davranış değişikliği oluşturmak için kullanılan yöntemlerin tümünü içerir. Ceza ise davranışı azaltmak için yapılan spesifik bir işlemdir (Özmerit, 2006). Ceza, davranışı kısa zamanda durdurduğu ve uygulaması kolay olduğu için öğretmenler ve ebeveynler tarafından sıkça kullanılmaktadır. Skinner ve diğer eğitimciler, davranışların ceza yoluyla biçimlendirilmesinin doğru olmadığı görüşünde birleşmektedirler. Ceza istenmedik davranışın bastırılmasında etkili olabilir. Ancak davranış değişikliğine yol açmaz. Ayrıca cezalandırılan kişide korku, nefret gibi güçlü duygusal tepkiler oluşturur ve bu tepkiler cezayı veren kişi ile birleşerek öğretmene, okula ve derse yönelik olumsuz duygular gelişmesine yol açar (Erden ve Akman 1997). Çocuklar kötü davrandıklarında yetişkinler bunu gelecekte önlemek niyeti ile olumsuz bir sonuç olarak ceza uygulayabilirler. Bu cezalar, çocukların kendilerini suçlu, bozulmuş, korku içinde, aşağılık, aptal ve sevgiden yoksun hissetmelerine yol açabilir (Onur, 1993). Cezanın diğer bir olumsuz yönü ise saldırgan davranışa neden olmasıdır. Stein (1997), engellenme ve ceza sonucu saldırgan tutumların olabileceğini belirtmiş, kişide hayal kırıklığı, öfke hali, kızgınlık, sinirlilik durumlarının görülebileceğini vurgulamıştır. Freud saldırganlığı temel bir içgüdü olarak değerlendirmiş, ölüm içgüdülerinin enerji boşaltılincaya kadar ya açık saldırganlık biçiminde dışa yönelik olarak ya da kendini yok edici hareketler biçiminde içe yönelik olarak birikmekte olduğunu, çeşitli boşaltım yolları (spor yapma) ile yoğunluğunun hafifletilebileceğini belirtmiştir. Freud yanlısı diğer kuramcılar ise saldırganlığın doğuştan gelmediğini savunmuşlar ve saldırganlığın engellenmeden kaynaklanan bir dürtü olduğunu belirtmişlerdir. Engellenme-saldırganlık hipotezi, bir hedefe yönelmiş kişinin çabalarını engellemenin, engellemeyi yapan kişi ya da nesneye zarar vermeye yönelik bir davranışı güdüleyen saldırgan bir dürtü yarattığını varsaymaktadır (Atkinson ve ark. 1995).

Suçluluk ve utanç insanlarla olan ilişkilerimizde karşıdaki kişiyi rahatsız edecek davranışlarda bulunduğumuzda yaşanabilen iki duygudur. Bu duygular yoluyla rahatsız

edici davranışlarımızı fark edebilir ve düzeltme yoluna gidebiliriz. İç içe geçmiş gibi görünen suçluluk ve utanç kavramları aslında iki farklı kavramdır. Genellikle suçluluk, yapılan hata karşısında verilen yanıt olarak düşünülebilir. Bir çocuğun başka bir çocuğu incittiği zaman yaşadığı duyguyu örnek olarak verebiliriz. Utançta ise, kendini mutsuz hissetme ve hayal kırıklığına uğrama gibi duygular vardır. Çocuk kendini, yanlış bir hareket yaptığında yanlış davranışı düzeltmek için hiçbir şey yapmak zorunda hissetmez (Barasch, 2000). Suçluluk ve utanç, belirli standartlara uymaya teşvik eden sosyal davranışları düzenleyen iki duygudur. Bu iki duygu kişiye özel olmasına rağmen diğerleri ile de ilgilidir (Tangney ve Fischer, 1995, akt. Hermans, 1999). Suçluluk ve utanç kavramlarının bazı araştırmacılar tarafından kültürden kültüre değiştiği savunulmaktadır. Bazı kültürlerde utançta dış sosyal kontrolün çok önemli olduğu görülse de utanç duygusunun ahlak kurallarıyla bağlantılı olduğu belirtilmektedir (Peristiani, 1965; Jamous, 1981; Eickelman, 1989, akt. Hermans, 1999). Hermans (1999), Faslı ergenler ile yaptığı çalışmada utançta dış sosyal kontrolün önemini vurgularken, suçlulukta iç kontrolün temel alındığını belirtmiştir.

Çocukların uyumsuz davranışlarda suçluluk ve utanç duygularının incelendiği bir çalışmada, utanç eğiliminin içsel belirtilerle bağlantılı olduğu, suçluluk duygusunun uyumlu ya da uyumsuz bir davranış için gerekli bir duygu olduğu belirtilmektedir. Çocukların psiko-sosyal uyumlarını sağlamak için onların yaşadıkları her bir duyguyu anlamının gerekli olduğu savunulmaktadır (Ferguson, Tamara, Hedy, Heidy, Russ, Michael, 2000). Öğrencilerin disiplin problemleri üzerine yapılan bir çalışmada ise öğrenci merkezli aktivitelerin desteklenmesi gerektiği ve sınıf yönetiminin önemli olduğu vurgulanmıştır (Spitalli, 2005).

Bu çalışmanın amacı; lise öğrencilerinin suçluluk ve utanç puanlarında disiplin cezası alıp almama ve cinsiyetleri açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, öğrencilerin suçluluk ve utanç puanları arasında disiplin cezası alıp almama ve cinsiyet açısından anlamlı farklılıklar olup olmadığı ve disiplin cezası almış olan öğrencilerin görüşleri incelenmiştir.

Yöntem

Örneklem

Araştırmanın evreni, Adana Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan resmi ortaöğretim kurumlarıdır. Bu okullardan seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen iki okul ve bu okullardan seçilen 150 öğrenci örneklem grubunu oluşturmuştur. Çalışmada, Seyhan Abdulkadir Paksoy Lisesi ve Nezihe Yalvaç Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesine devam eden toplam 1500 öğrenci arasından, okul disiplin kurulu defteri incelendiğinde disiplin cezası almış öğrencilerin tamamı, 75 disiplin cezası almış, diğer öğrencilerden rastlantısal olarak seçilen 75 disiplin cezası almamış 60 kız, 90 erkek toplam 150 öğrenciden veri toplanmıştır. Disiplin cezası alan

öğrencilerin 15'i 9. sınıf, 32'si 10. sınıf, 28'i 11. sınıftır. Ayrıca disiplin cezası alan öğrencilerden 45'i erkek, 30'u kız öğrencidir. Nicel çalışma sonucunda, disiplin cezası almış öğrencilerden 7 kız, 8 erkek, toplam 15 öğrenci amaçlı örnekleme yöntemlerinden aşırı ve aykırı durum örnekleme yöntemi ile seçilmiş ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Aşırı ve aykırı durum örnekleme: Bu örnekleme tekniği, derin bir incelemeye tabi tutulabilecek sınırlı sayıda ancak aynı ölçüde de bilgi bakımından zengin durumların çalışılmasını öngörür. Burada önemli olan nokta şudur. Aşırı veya aykırı durumlar normal durumlara göre daha zengin veri ortaya koyabilir ve araştırma problemini derinlemesine ve çok boyutlu bir biçimde anlamamıza yardımcı olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Bu çalışmada da disiplin cezası almış öğrencilerden bir grup, daha derinlemesine bilgi alabilmek için nitel araştırma kapsamına alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Suçluluk-Utanç Ölçeği (SUTÖ)

Suçluluk ve utanç durumlarını saptamak için Şahin ve Şahin (1992) tarafından geliştirilen ölçek 24 maddeden oluşmakta olup, beşli *Likert* tipi bir ölçektir. Bu ölçek onikişer maddeden oluşan Suçluluk ve Utanç alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe suçluluk ve utanç düzeylerinin de yükseldiği varsayılır. Her bir alt ölçekten ayrı ayrı en düşük 12, en yüksek 60 puan alınır. Şahin ve Şahin (1992) yaptıkları güvenilirlik çalışmalarında iç tutarlık katsayılarını suçluluk alt ölçeği için 0,81, utanç alt ölçeği için 0,80 olarak bulmuşlardır. Geçerlik çalışmalarında ise suçluluk ve utanç ölçeklerinin birbiri ile korelasyonu 0,49 olarak bulunmuştur. *Beck* depresyon envanteri ile suçluluk alt ölçeğinin korelasyonu -0,10, sosyotropi ölçeği ile 0,33 olarak anlamlı düzeyde bulunmuştur. Utanç ölçeğinin sosyotropi ölçeği ile korelasyonu ise, 0,50 olarak bulunmuştur. Ayrıca diğer ölçeklerle de ölçüt bağıntılı geçerlik yapılmış anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Yapı geçerliği çalışmaları yapılmış ölçeğin iki boyuttan oluştuğu ve suçluluk ve utanç boyutuna tam olarak yerleştiği görülmüştür. Araştırma kapsamında 100 öğrenci ile yapılan güvenilirlik çalışmasında iç tutarlık analizine bakılmış, suçluluk alt ölçeği için *Cronbach alpha* katsayısı 0,87, utanç alt ölçeği için ise 0,92 olarak bulunmuştur. Geçerliği sınamak için yapılan *Beck* depresyon envanteri ile korelasyonları, suçluluk alt ölçeği için 0,35, utanç alt ölçeği için ise, 0,40 olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu

Bu çalışmada öğrencilerin disiplin cezası alıp almama durumlarını ve cinsiyetlerini saptamak için araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Uygulamalar Seyhan Abdulkadir Paksoy Lisesi ve Nezihe Yalvaç Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada elde edilen verilerin analizinde, öğrencilerin suçluluk ve utanç puanlarında disiplin cezası alıp almama ve cinsiyetleri açısından farklılaşma olup olmadığını incelemek için bağımsız gruplar t testi yöntemi kullanılmıştır. Veriler SPSS 10.05 paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. İstatistiksel sonuçların yorumlanmasında 0,05 anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır. Nitel veriler için ise öğrencilerin görüşlerini içeren bilgilerden betimsel analiz ve içerik analizi (Yıldırım ve Şimşek, 1999) yapılarak öğrenci görüşleri sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda bulgular yer almaktadır.

Öğrencilerin Suçluluk Puanlarının Disiplin Cezası Alıp Almama Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin suçluluk puanlarının disiplin cezası alıp almamaları açısından incelenmesine ilişkin, n , \bar{X} , ss ve suçluluk puanları üzerinde yapılan t testi sonuçları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Öğrencilerin Suçluluk Puanlarının Disiplin Cezası Alıp Almama Açısından İncelenmesine İlişkin n , Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t Değerleri

Disiplin cezası	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Almış	75	45,09	12,77	148	-4,51	0,000
Almamış	75	36,13	11,52			

Tablo 1’deki yapılan t testi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin suçluluk puanlarına disiplin cezası alan öğrenciler ile almayan öğrenciler açısından bakıldığında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ($t=-4,51$; $p<0,05$). Farklılığın yönüne bakıldığında ise, en yüksek suçluluk puan ortalaması disiplin cezası almış öğrencilere ($\bar{X}=45,09$) aittir. Yani disiplin cezası almış öğrencilerin suçluluk puanları aritmetik ortalaması, disiplin cezası almayan öğrencilerin suçluluk puanları aritmetik ortalamasından daha yüksektir.

Öğrencilerin Utanç Puanlarının Disiplin Cezası Alıp Almama Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin utanç puanlarının disiplin cezası alıp almamaları açısından incelenmesine ilişkin, n , \bar{X} , ss ve utanç puanları üzerinde yapılan t testi sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: *Öğrencilerin Utanç Puanlarının Disiplin Cezası Alıp Almama Açısından İncelenmesine İlişkin n , Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t Değerleri*

Disiplin cezası	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Almış	75	47,73	9,55	148	7,819	0,000
Almamış	75	33,24	12,89			

Tablo 2’deki yapılan t testi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin utanç puanlarına disiplin cezası alan öğrenciler ile almayan öğrenciler açısından bakıldığında, anlamlı farklılıklara rastlanmıştır ($t=-7,819$; $p<0,05$). Farklılığın yönüne bakıldığında ise, en yüksek utanç puan ortalaması disiplin cezası almış öğrencilere ($\bar{X}=47,73$) aittir. Yani disiplin cezası almış öğrencilerin utanç puanları aritmetik ortalaması ve disiplin cezası almayan öğrencilerin utanç puanları aritmetik ortalamasından daha yüksektir.

Öğrencilerin Suçluluk Puanlarının Cinsiyetleri Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin suçluluk puanlarının cinsiyetleri açısından incelenmesine ilişkin, n , \bar{X} , ss ve suçluluk puanları üzerinde yapılan t testi sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: *Öğrencilerin Suçluluk Puanlarının Cinsiyetleri Açısından İncelenmesine İlişkin n , Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t Değerleri*

Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Kız	60	45,13	11,63	148	3,636	0,000
Erkek	90	37,60	12,93			

Tablo 3’teki yapılan t testi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin suçluluk puanlarına cinsiyetleri açısından bakıldığında, anlamlı farklılıklara rastlanmıştır ($t=3,636$; $p<0,05$). Farklılığın yönüne bakıldığında ise, en yüksek suçluluk puan

ortalaması kız öğrencilere ($\bar{X}=45,13$) aittir. Yani kız öğrencilerin suçluluk puanları aritmetik ortalaması, erkek öğrencilerin suçluluk puanları aritmetik ortalamasından daha yüksektir.

Öğrencilerin Utanç Puanlarının Cinsiyetleri Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin utanç puanlarının cinsiyetleri açısından incelenmesine ilişkin, n , \bar{X} , ss ve utanç puanları üzerinde yapılan t testi sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Öğrencilerin Utanç Puanlarının Cinsiyetleri Açısından İncelenmesine İlişkin n , Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t Değerleri

Disiplin cezası	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Almış	60	40,75	13,44	148	0,195	0,846
Almamış	90	40,31	13,51			

Tablo 4’teki yapılan t testi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin utanç puanlarına cinsiyet açısından bakıldığında, anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. ($t=0,195$, $p>0,05$).

Disiplin Cezası Alan Öğrencilerin Disiplin Cezası Alma İle İlgili Görüşleri

Araştırmanın ikinci aşaması olan nitel boyutunda öğrencilerden daha ayrıntılı bilgi alabilmek için, disiplin cezası alan öğrencilerden 7 kız 8 erkek toplam 15 öğrenci ile okul rehberlik ve psikolojik danışma servisinde görüşmeler yapılmış her bir görüşmeci ile yaklaşık 15 dakika görüşülmüştür. Görüşmelerden elde edilen bulgular araştırmacı tarafından elde kodlanmıştır. Öğrenci görüşleri incelenirken içerik analizinde kodlamalar sonucu çıkan ana temalara bakıldığında disiplin cezası almanın olumsuz bir durum olması ve bu durumun, suçluluk, utanç duygularını açığa çıkarması belirgin temalar arasında yer almıştır.

Disiplin cezası almanın olumsuz ve sıkıntılı bir durum olduğu ve bu durumun suçluluk ve utanç duygularına sebep olduğunu belirttikleri temalardan örnek verilecek olursa; C (K), “Bu süreç beni çok kötü etkiledi, derslerime yoğunlaşamadım, bu durumla ilgili daha çok suçluluk ve öfke yaşadım.” K (E), “Benim için disiplin cezası alma süreci çok sıkıntılı geçti, ailem ve öğretmenlerimin üzerime geldiğini hissettim, bu süreçte suçluluk ve pişmanlık yaşadım.” S (K), “Disiplin cezası alana kadar geçen sürede arkadaşlarım ve çevreme öfkeli yaklaştım, bu cezayı almaktan dolayı suçluluk

ve pişmanlık duydum, daha çok ailemi ve öğretmenlerimi üzdüğüm için üzuldüm.” M (E), “Öğretmenlerimin gözünden düştüğümü hissettim. Bu durum bende daha çok üzüntü yarattı.” E (K), “Aslında kendimi bu durumdan dolayı suçlu görmedim, hatalı olmadığımı inandığım için daha çok öfkelen dim.” O (E), “Bu durumdan utanıp sıkıldım, çünkü; haksız yere ceza aldım.” Z (K), “Bu konuda konuşmak beni genelde geriyordu. Daha çok üzuldüm ve öfkelen dim.” N (K), “Bu durumu bir daha tekrarlamayacağım, bu bana ders oldu, suçluluk duydum.” A (E), “Disipline gitmek benim için her yönden olumsuz oldu, öğretmenlerimin gözünden düştüm ve ailemin bana olan güveni azaldı, bu durum da beni çok sıktı, suçluluk duydum diyebilirim.” B (K), “Kendime bu olaydan ders çıkardım ve bir daha böyle bir durum yaşamamak için elimden geleni yapacağım.” Za (K), “Bir daha böyle bir davranışa girmeyeceğim, aslında kurallara uyan bir öğrenciyim fakat arkadaşlarımla yanında olduğum için bu duruma düştüm, şimdi de pişmanlık yaşıyorum.” As (E), “Bu durumda sanki bütün okul üzerime geldi. Psikolojim bozuldu, derslere yoğunlaşamadım. Disiplin cezası almamı bırakın, disipline gitmek bile beni gerdi. Çok öfkelen dim, suçluluk hissediyorum”. Belirgin ana temalar dışında disiplin cezası almaya karşı, boşvermişlik ve önemsememe yaşayan öğrencilerin görüşlerine örnek verilecek olursa; Me (E), “Kendimi çok da kötü hissetmedim. Hatalı olmadığım halde çok üzerime gelindi. O an kötüydü ama ceza alınca sanki olayın etkisi de bitti.” C (E), “Disipline gitmek aslında bir şey ifade etmedi benim için, daha önce de cezalar aldım ve bir şey olmadı” K (E), “Bizim okulumuzda o kadar çok disiplin olayı oluyor ve o kadar çok ceza veriliyor ki sanki disipline gitmeye alıştık. Pek etkilenmedim diyebilirim” şeklindedir.

Tartışma ve Yorum

Bulgular, öğrencilerin, suçluluk ve utanç puanlarında, disiplin cezası alıp almama açısından, disiplin cezası alan öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kız öğrencilerin suçluluk puanlarının erkek öğrencilerin suçluluk puanlarına göre anlamlı derecede farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu da kız ve erkek öğrencilerin birbirlerinden farklı olarak suçluluk duygusu yaşadıkları anlamına gelebilir. Kız öğrencilerin toplumsal baskı sebebiyle duygularını çok fazla ortaya koyamamaları ve yanlış anlaşılmaktan korkmaları onlardaki suçluluğu arttırmış olabilir. Benetti-McQuoid ve Bursik (2005), 104 genç arasında yaptıkları araştırmada erkekler ve kadınlar arasında yapılan gözlemler sonucunda suçluluk duygusunun kadınsı cinsiyet rolleri arasında yer aldığını tespit etmişler ve kadınlardaki, zaman zaman iniş çıkışlar gösteren suçluluk duygusunun yüksekliğine işaret etmişlerdir. Bu bulgu bizim bulgumuzu destekler niteliktedir.

Öğrencilerin suçluluk ve utanç puanlarının, disiplin cezası alıp almama açısından farklılaşması liselerde disiplin kuruluna gitme ve ceza alma sürecinde öğrencilerin bu süreci yaşamalarının, onlarda psikolojik olarak gerginlik yaratmaya ve kendilerini suçlu hissetmelerine ve çevredekilerin bakış açıları ile utanç duymalarına sebep

olabilir. Öğretmenin dilekçeyi okul müdürüne vermesinden itibaren başlayan süreç, yorucu ve öğrenci için sıkıntılıdır. Okul müdürünün dilekçeyi Rehber Öğretmen olan okullarda okul rehberlik ve psikolojik danışma servisine havale etmesi ile süreç devam eder. Okul rehber öğretmenin öğrencinin yaşadığı durumla ve öğrencinin genel olarak psikolojik durumu ile ilgili rapor yazması, raporun okul müdürüne verilmesi ve daha sonra müdürün dilekçeyi disiplin kuruluna sevk etmesi, disiplin kurulunun ifade alma süreci ve daha sonra karara varma süreci uzun ve yorucu bir durumdur. Bu süreçte öğrencilerin suçluluk ve utanç duymaları ya da suçluluk ve utanç puanlarının farklılaşması, duygularını daha iyi görebilmelerinden ve pişmanlık yaşamış olmalarından kaynaklanmış olabilir.

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde ise, disiplin cezası alan öğrencilerin disiplin cezası alma ile ilgili görüşleri incelenmiş, öğrenciler daha çok disiplin cezası almanın ve bu sürecin yaşamlarını zorlaştırdığını, diğerlerinin gözünden düşmenin kendileri için olumsuz olduğunu, suçluluk ve utanç duygusu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmından gelen görüş suçluluk ile birlikte öfke yaşadıkları ve bu sürecin kendilerini gerdiği yönündeki görüşleri içermektedir. Görüşülen öğrencilerden 3'ü ise disiplin cezası almanın kendisine ders olduğunu ve disiplin cezası almasına neden olan davranışı bir daha tekrarlamayacağını belirtmiştir. Literatürdeki diğer çalışmalara bakıldığında, Weijers, çalışmasında eğitimde cezanın ahlak gelişimini etkilediği, suçluluk ve utanç duygularıyla bağlantılı olduğunu belirtmektedir (Weijers, 2000). Mercan'ın (2001) Ortaöğretim okullarındaki disiplin cezaları uygulamalarının sonuçları ile ilgili görüşleri incelediği çalışması da ceza alan öğrencilerin pişmanlık üzüntü ve öfke, kızgınlık duygusu içinde olduklarını göstermiştir. Brown (1982), Hull (1990), Rich (1991) çalışmalarında, cezanın birtakım olumsuz işlevleri olduğunu, öğrenmeyi engelleme, okuldan soğutma, suçluluk duygusuna yol açacağını belirtmişlerdir (akt. Başar, 1997). Bu bulgular araştırma bulgumuzu destekler niteliktedir. Yapılan diğer çalışmalarda, Özmen (1995), okullarda disiplin cezaları ve lise öğrencilerinin uyum durumları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için yaptığı çalışmasında disiplin cezası alan öğrencilerin antisosyal eğilim puanlarının disiplin cezası almayan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Göç (2006), okulun kendi içinde kurallardan oluşan bir kurum olduğunu, bu kuralların ihlali durumunda disiplin cezalarında oluşan yaptırımların uygulandığını, okuldaki uyum sorunlarının bir göstergesi olan disiplin cezalarının, çocuğun suça yönelmesinde önemli bir etken olduğunu belirtmiştir. Küçüksüleymanoğlu (2002), çocuklara ceza vermek yerine işledikleri suçların zamanında rehabilite edilmesi gerektiğini yoksa bu küçük suçların ileride daha büyük problemlere neden olacağını belirtmiştir. Yukarıdaki sıralanan araştırmalara bakıldığında disiplin cezası almanın öğrencilerde suçluluk ve utanca sebep olabileceği görülmektedir. Yapılan bu araştırmalar ve sonuçları bizim bulgularımızla benzerlik göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bulgular, öğrencilerin, suçluluk ve utanç puanlarında, disiplin cezası alıp almama açısından disiplin cezası alan öğrenciler lehine anlamlı farklıklar olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kız öğrencilerin suçluluk puanlarının erkek öğrencilerin suçluluk puanlarına göre anlamlı derecede farklılaştığı bulunmuştur.

Araştırmanın sonuçlarına dayanarak aşağıdaki öneriler ileri sürülebilir.

- Okulda öğrenci problemlerinin çözümlenmesinde okul-aile-öğretmen ve rehberlik psikolojik danışma servisi işbirliğine önem verilmelidir. Bu işbirliği ile öğrencilerin problemleri daha kolay fark edilebilir ve gerçekçi çözümler bulunabilir.
- Sorunlar direkt disiplin kurulu ile değil okul rehberlik ve psikolojik danışma servisleri ile çözülmeye çalışılmalıdır. Öğrencilerle öncelikle problemleri üzerine konuşmak ve bu problemin nasıl meydana geldiğini ortaya koymak daha yararlı olabilir. Öğrencinin bireysel farklılığını arttırmak problemlerin çözümünde faydalı olabilir.
- Okul psikolojik danışmanının, sınıf öğretmenlerine sorunları çözmeye yol gösterici olması ve ailelere bu konularda rehberlik yapması uygun olabilir.
- Okullarda demokratik bir disiplin anlayışı oluşturulmalıdır. Katı disiplin kuralları yerine öğrencilere de söz hakkı tanıyan daha esnek kurallar konulabilir. Okul yönetiminde okul öğrenci temsilcileri ve sınıf temsilcilerinin kuralları oluşturmada söz sahibi olmaları daha yararlı olabilir.
- Okullarda sosyal etkinlik faaliyetlerine önem verilmesi, öğrencilerin zamanlarını daha iyi değerlendirebilmeleri için spor faaliyetlerinin artırılması, gönüllük geziler ve okul partilerine zaman ayrılması yararlı olabilir.
- Okullarda öğrencilerle, öfke kontrol grupları, kaygı ile baş etme grupları, etkileşim grupları gibi öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri gruplar oluşturulabilir.
- Meslek liseleri gibi uygulama ağırlıklı liselerde atölye ve laboratuvarların donanımlarının eksiksiz sağlanması, öğrencinin derse katılması ve uygulayarak öğrenmesinde yararlı olabilir.
- Okullardaki ders sunum araç gereçlerinin çeşitli olması yararlı olabilir. Bu hem öğrencinin ilgisini çekecek, hem de öğretmenin ders sunumunu kolaylaştırabilecektir.

Kaynakça

- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., ve Hilgard, E.R. (1995). *Psikolojiye giriş I* (çev. Ataköy, K., Ataköy, M., ve Yavuz A.). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Barasch, D.S. (2000). Dealing with guilt and shame. *Family Life*, Feb, 34-37.

- Başar, H. (1997). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Benetti-McQuoid, J. ve Bursik, K. (2005). Individual differences in experiences of end responses to guilt and shame: examining the lenses of gender and gender role. *Sex Roles*, 53(1/2), 133-142.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1997). *Eğitim psikolojisi*, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ferguson, T.J., Hedy, S., Heidi, E., Russ, V., ve Michael, A. (2000). Context effects and the maladaptive nature of guilt and shame in children. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 126, 319-336.
- Göç, L.(2006). *Çocuk suçluluğu ve polisin yaklaşımı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Hermans, P. (1999). The expression of guilt by Moroccan adolescents: Ethnocentric interpretations by western teachers and social workers. *International Journal of Educational Research*, 31, 303-316.
- Küçüksüleymanoğlu, R. (2002). Okul yönetiminin suçlu çocuklara bakışı. 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenleri ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Ankara, ss. 341-353.
- Luiselli, J.K., Putram, R.F., Handler, M.V., ve Feinberg, A.B. (2005). Whole-school positive behavior support: Effect on student discipline problems and academic performance. *Educational Psychology*. 25(2/3), 183-198.
- Mahiroğlu, A. ve Buluç, B. (2003). Ortaöğretim kurumlarında fiziksel ceza uygulamaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 81-95.
- Makarenko, A. (1979). *Ailede ve okulda çocuk eğitimi*. (çev. Aykol, H., Evren, M., ve Yavuz, H.) Ankara: Ser Yayınevi.
- Mercan, M. (2001). *Ortaöğretim okullarındaki disiplin cezaları uygulamalarının sonuçları ile ilgili görüşlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). Ortaöğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliği. Resmi Gazete, s. 26408, 19 Ocak. Ankara.
- Onur, B. (1993). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Özmert, E.N. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi III. aile. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49, 256-273.
- Özmen, A. (1995). *Disiplin cezaları ve lise öğrencilerinin uyum durumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Psunder, M. (2005). Identification of discipline violations and its role in planning corrective and preventive discipline in school. *Educational Studies*, 31(3), 335-345.
- Spitalli, S.J. (2005). The don'ts of student discipline. *Education Digest*, 70(5).
- Stein, A. (1997). *Saldırgan çocuk*. (çev. Polat, N.) İstanbul: Papirus Yayınları.
- Savaşır, I., ve Şahin, N.H. (Edit). (1997). *Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Weijers, I. (2000). Punishment and upbringing: consideration for an educative justification of punishment. *Journal of Moral Education*, 29(1), 61-74.
- Wooden, R.A. (2004). Needed a more disciplined approach to learning. *Christian Science Monitor*, 96(200).
- Yavuzer, H. (1997). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.